

DĚJINY UMĚNÍ

Zuzana VŠETEČKOVÁ a kol., *Středověká nástěnná malba ve středních Čechách*, 2., rozšířené vydání, NPÚ ÚOP středních Čech v Praze – Lepton studio, Praha 2011

352 s., ISBN 978-80-904503-2-5 (Lepton), 978-80-86516-42-4 (NPÚ)

Střední Čechy jsou krajem neobyčejně bohatým na středověké památky, nástěnné malby nevyjímaje. Nejde jen o notoricky známé fresky na Karlštejně, Sázavě a v Kutné Hoře, ale o celou řadu dalších maleb ve více než padesáti lokalitách. Už z tohoto počtu, který se navíc neustále rozrůstá o nové objevy, je jasné, že jeho odborné zpracování představuje nadmíru náročný úkol. Toho se s obdivuhodným záběrem už podruhé zhostila přední odbornice na toto téma Zuzana Všetěčková. Rozšířená a přepracovaná verze korpusu *Středověká nástěnná malba ve středních Čechách*, který prvně vyšel roku 1999 jako černobílá příloha časopisu Průzkumy památek, se tentokrát dočkala již reprezentativní podoby v pevné vazbě a s barevnými snímky.

Kromě změny vizáže knihy došlo též k rozšíření autorského kolektivu, jakož i úvodních statí a katalogu na základě recentních poznatků a hlavně objevů nástěnných maleb. Spolu s novými nálezy jsou zařazeny i fresky, které první vydání opominulo, byť byly již tehdy známy (Chrást, Kbel, Křivoklát, Zbraslav, Živohošť). Kupodivu jsou rovněž nyní některé lokality s odkrytými malbami neodůvodněně ignorovány.

Druhé vydání je strukturováno stejně jako první. V úvodních kapitolách se autorka věnuje historii regionu i jednotlivých lokalit a objektů, paralelám a chronologii dochovaných nástěnných maleb. Poté následuje těžiště autorčina dlouholetého výzkumu, tedy katalog lokalit, v nichž najdeme objekty malířsky vyzdobené mezi 12. až 16. stoletím. Korpus uzavírá mapka lokalit, ikonografický seznam, bibliografie a německé resumé. Bohužel opět chybí poznámkový aparát a nahrazují jej pouze odkazy v textu a bibliografie.

V úvodní stati autorka zasazuje středočeské malby do kontextu monumentálního malířství českých zemí a stručně čtenáře seznamuje s významem a funkcí nástěnných maleb ve středověku a hlavně se škálou námětů, které vyzdobě zdí a kleneb dominovaly. Trefně připomíná, že jejich namnoze vysoká kvalita je dána hlavně blízkostí pražského dvora, královských hra-

dů a měst, postavením a prosperitou Kutné Hory a přítomností slavných klášterů.

Bohužel již od úvodních kapitol zaznamáme jistou nekonzistentnost textu a rozporů, čemuž se bezpochyby dalo předejít užší spoluprací autorského kolektivu a pečlivější korekturou. V kapitole *Karlštejn a krásný sloh* podává autorka vyčerpávající přehled paralel, recentních publikací a názorů badatelů na karlštejskou výzdobu, text ale paradoxně nijak nevyústuje v poznatek, že zde tvořící malíři připravili půdu pro následný Kroupovi sloh, jak by čtenář podle názvu kapitoly očekával. V kapitole *Pozdní gotika – doba poděbradská a jagellonská* se také projevuje jistá neprovázanost s tím, co se tvrdí v katalogu. Např. u maleb v Libouni autorka zmiňuje, že „datum 1500 se objevilo i na malbách... v Libouni“, načež poněkud nelogicky pokračuje, že manželé Kroupovi v katalogu tyto malby „ale datovali do počátku 16. století“ – ačkoli ti je přitom kladou do let 1547–1560.

Katalog tvoří šedesát širěji koncipovaných hesel, tj. objektů ležících v celkem šestapadesáti lokalitách, nevyjímaje tři pražské čtvrti, dvanáct měst, čtyři hrady a dva kláštery. Zpracovány jsou také transferované malby ze Živohošti a Dolních Kralovic. Abecedně řazená hesla nesou názvy lokalit, k nimž se připojuje okres a název objektu, jehož malířskou výzdobu heslo pojednává.

Z. Všetěčková si stejně jako v devadesátých letech přizvala ke zpracování některých soupisových hesel Hanu Hlaváčkovou (Karlštejn, Třebovle) a Marcelu Stránskou (Stará Boleslav). Autorský kolektiv nově obohatili Jaroslava a Pavel Kroupovi ze středočeského pracoviště NPÚ, kteří se v katalogu ujali rustikální výzdoby rotundy v Libouni, iluzivního tabernáku v křivoklátské hradní kapli (ten se v prvním vydání neobjevil, ač byl znám) a nedávných objevů v kostelech v Načeradci, Solci, Velké Chmelištné a na zámku v Brandýse. Uvedme, že k novým, Všetěčkovou zpracovaným objevům se řadí ještě malby v Praze 9 – Dolních Počernicích, Praskolesích, Vrbně a aktuální nálezy v kolínském chrámu.

Vzhledem k dlouhodobému odbornému zaměření patří mezi autorčiny nejsilnější stránky nástěnné malby krásného slohu, které jsou v katalogu pojednány velice pečlivě. Některá hesla dle potřeby ponechala ve srovnání s minulou publikací téměř nezměněná (např. Kozohody, kde se přitom nabízel konečně upozornit na významný motiv zachytávání Ježíšovy krve do Mariina pláště). Jiné položky více či méně rozšířila a obohatila o nové názory, jako např. heslo věnované malbám v Holubicích. Všetěčková nově navrhuje, že se autor holubických

scén mohl vyučit v dílně Mistra vyšebrodského oltáře, který podle hypotézy H. Hlaváčkové vznikl u příležitosti korunování Karla IV. na českého krále. Ta ovšem neproběhla v roce 1344, jak Všetečková vícekrát uvádí v katalogovém hesle, úvodu i resumé. S daty se obě vydání vůbec dosti potýkají. Ani v předešlém není datace holubických maleb ujasněná – v textu je autorka vročila do druhé půle padesátých let 14. století, přičemž pod fotografiemi čteme „kol. 1340“. Na druhou stranu nutno ocenit, že se v aktuální publikaci Všetečková zaměřila i na románské fragmenty v apsidě holubické rotundy, které byly posledně jen letmo zmíněny.

Datace pod snímky se od textu liší nejen u Holubic. V tomto ohledu a s trochou nadsázky působí heslo Chraštice jako kvíz, v němž si čtenář sám má vybrat z několika různých datací jedné malířské vrstvy: Všetečková píše o tamních malbách jako o díle poloviny 14. století (tj. že vznikly „o dvě desetiletí dříve“ než malby na Levém Hradci, jež přitom datuje na přelom osmdesátých a devadesátých let, a ne k roku 1370, jak by čtenář z citace mohl pochopit), jenomže pod prvním záběrem chraštické malby čteme „kol. 1300“, pod dalšími dvěma „kol. 1390“ a pod čtvrtým „kol. 1360“. Ani jedno z dat přitom nezaznívá v textu. Pro správné řešení možná musíme sáhnout po prvním vydání, kde autorka tytéž malby určila jako „raný projev krásného slohu kolem roku 1400“. Podobně výzdoba v Praze 5 – Krtní byla minule položena do poslední čtvrtiny 13. století, kdežto nově – bez jasného vymezení od předchozího názoru – do první třetiny téhož věku.

Nejen práce s daty, nýbrž i lokalitami, resp. jejich selekce, není v knize úplně jasná. Autorka do soupisu sice zahrнула tři pražské příměstské čtvrti, tj. Prahu 5 – Zbraslav, Prahu 9 – Dolní Počernice a zmíněnou Krteň, zaniklou obec spadající dnes pod Prahu 5 – Třebonice, avšak bez vysvětlení vynechala Dolní Chabry, Hostivař, Kunratice, Petrovice, Prosek, případně Kyje, tedy další okraje hlavního města, které se mohou pochlibit středověkými malbami. Přitom se Všetečková některými z nich v poslední době zabývala. Co se týká Zbraslavi, pojednala malbu v bývalém cisterciáckém klášteře, avšak vynechala výzdobu kostela sv. Havla v téže čtvrti, což v ediční poznámce sice letmo zmiňuje, ale nevysvětluje. Ignorovány jsou též postavy andělů v kostele v Kutné Hoře-Kaňku, přestože ostatní doklady nástěnného malířství Kutné Hory jsou zpracovány v katalogu pečlivě. Zatímco jmenované lokality chybějí, obec Kojice naopak zjevně přebývá, neboť leží ve východních Čechách.

Problematické je i zařazení zmiňovaných maleb v Libouni, jelikož ty jsou Kroupovými nově interpretovány jako renesanční z let 1547–1560. Z toho je patrné, že knize uniká jednotná osnova, provázanost příspěvků jednotlivých autorů a pro katalog společná a závazná kritéria jako právě třeba vytyčení územních a časových hranic.

Co se týká obrazového doprovodu knihy, převládají podařené barevné fotografie, nicméně vyskytují se i snímky, jejichž tmavost nebo neostrost snižují vyznění jinak relativně dobře dochovaných výjevů. Vyše situované malby jsou na několika snímcích opticky deformovány expozicí ze značného podhledu těsně u stěny, ačkoli dostupnými pomůckami i technikou anebo jednoduše z většího odstupů či výšky, např. z kruchty, lze pořídit prostorově a opticky nezkreslené záběry.

Byť knize schází jednotná koncepce a konzistence, jakož i výrazný posun od předešlé publikace (přičemž se v obou objevují obdobné chyby a rozpory v datacích, lokacích i jménech), nelze ji upřít poněkud východiska pro další bádání a vůbec celkový přínos. Tím je zejména souhrnný a podrobný přehled dochovaných i čerstvě odkrytých, ale i chátrajících a ohrožených maleb z románského a gotického období na území středních Čech. Každý, kdo se jen trochu zabývá středověkým malířstvím u nás, musí po knize sáhnout nejen kvůli podrobnému soupisu, fotografiím, ale také kvůli bibliografii. A třebaže se na našem území dochovalo ze středověku množství nástěnných maleb, literatura k nim je relativně skromného počtu. Vezmeme-li v potaz, že oproti jiným uměleckým dílům, schraňovaným ve sbírkových institucích, podléhají malby na omítce snáze a rychleji zkáze, je publikování takto zaměřených knih naléhavé i pro další generace.

ONDŘEJ FAKTOR

Ondřej CINK – Tomáš WIZOVSKÝ – František MARYŠKA – Daniela STAŇKOVÁ, *Relikviář svatého Maura*, Fornica publishing, Sokolov 2010

119 s., ISBN 978-80-87194-12-6

Téměř bez povšimnutí vyšla luxusně vypadající kniha, jejíž autoři se snaží představit široké veřejnosti význačnou románskou památku, známou pod názvem Relikviář svatého Maura. Těžištěm knihy jsou dvě kapitoly Daniely